

KECSKEFÜL

– regényrészlet

Szárad a napon a két nyúlőr. Nincs már nap. Lenyugodott. Stojanka tehát kimegy, hogy bevigye őket az ólba. Hogy éjszaka ne nedvesedjenek át a harmattól. Noha lehet, hogy nem is ártana nekik. Talán akkor jobban megtisztulnának. Meg kéne kérdeznie a szűcsöt, ha majd a városba megy. Ha van még egyáltalán szűcs. És ha egyáltalán tudja. „Ezek a mai mesterek”, gondolja megvetően. Régebben az ilyen frissen lenyúzott irhákat azonnal Mladen bácsihoz vitte. De Mladen bácsi már rég meghalt. A fia Franciaországba költözött. Mladen bácsi után csak egy inas maradt, egy nagy gazember – monologizál magában Stojanka, ahogy elmegy az udvaron a gyerekek mellett. Stevan cserélgeti a papír céltáblákat, Sofija célba lő. A papírok már agyon vannak lyuggatva. Sofija jó gyerek. Stevan is. Édesek. Élők. Nem tudják még, hogy a világ ki fog halni. Az ember erre mindaddig nem jön rá, amíg észre nem veszi, hogy már mindenki meghalt, akit valaha ismert. Addig nem jön rá, amíg csak a nagymamák és nagytaták halnak meg. Akkor kezd valamit kapiskálni, amikor a tőle valamivel idősebbek kezdenek sorra meghalni. Most éppen Stojanka kortársai vannak soron. Lehet, hogy Mladen bácsi inasa is meghalt már? Stojanka nem tudja, vajon inkább undorodik vagy fél-e az ilyen gondolatoktól.

– Na jó, hagyjátok abba! Mossatok kezet, kész a vacsora! – kiált oda az unokáinak.

Valamivel később Stojanka és Stevan reszelt nyúl májat vacsoráznak. Sofija nem eszik. A tévét bámulja, és a már százszor megtisztított pisztolyát tisztogatja.

– Sofija miért nem eszik? – kérdezi Stevan.

– Kihagyja a vacsorát, úgy érzi, nagyon elhízott – válaszol Stojanka.

Sofija csak egy morcos pillantást vet rá, és bámulja tovább a túlélőshow-t a tévében.

– Csak nem fogja megenni azt a kígyót? – rémülködik Stevan.

– Ugyan, Sofija, kapcsold ki azt a tévét, amíg eszünk – mondja Stojanka.

– Még csak azt kéne, hogy holnap a suliban ne tudjam, kit szavaztak ki, és ki kivel állt össze! – vakkantja Sofija. – Így is én vagyok az osztályban a fekete bárány.

Mintha jobb lenne fehér báránynak lenni, gondolja Stojanka. De nem mond semmit. A tányérjára mered. Már a holnapi napban van, a városi piacon, elad és vásárol, várja a szép kort megért, de már megboldogult fiatalabbik ügyvéd vejét és lányát, hogy rájuk sózza az egyik nyulat, esetleg mindkettőt. Keresi az elhalt szűcs inasát, hogy kifaggassa az irhák kapcsán. Élő az élőkkel, halott a holtakkal. Ő maga az útja felén. Dehogy felén, két-harmadán. Háromnegyedén.

– Mindezt meg lehet találni az interneten – mondja Sofija.

– Azt, amit most nézel? – értetlenkedik Stevan.

– Azt, amit a nagyi a nyúlőrökkel akar csinálni. Az interneten minden fönn van. Csak hogy nekünk nincs számítógépünk – osztja az észet Sofija a pisztolyt fényesítve.

Stevan fölsóhajt:

– Nem lehetne, hogy a papnál, a számítógépen, megint lássam a mamit? – kérdezi.

– De lehetne. Megkérdem a papot, mikor lenne alkalmas – válaszol Stojanka.

– Az nem a paptól, hanem a mamitól is függ – húzza föl a pisztolyt Sofija. – A számítógép olyan, mint a telefon. Annak a másikkal is ott kell lenni a saját telefonjánál. Egyébként nem tudsz vele beszélgetni – és meghúzza a ravaszt. Csatt!

Stevan tekintete elsötétül, Stojankához fordul:

– Te azért, nagyi, csak kérdezd meg a papot – próbál optimista lenni.

– Megkérdezem – nyugtatja Stojanka. Nem szeretné, ha a fiú lefekvés előtt elszomorodna. – És mondd, mit hozzak neked holnap a városból?

– Pénzt – válaszolja Stevan komolyan. – Spóroljunk a biciklimre.

A bicikli! A tető, a számítógép, a DVD-lejátszó, a légpisztoly, a sportfőlszerelés, a klubtagság! És az ennivaló? Az áram? A fogorvos? A neadjisten? Először az edzőcipő. Ezt már eldöntötte. Stojanka a tenyerével dörzsöli az arcát. Nyúlik a bőre. Az arcára szorítja a kezét. Nyughass, te bőr! Ne mozdulj! Még egy darabig. Aztán föláll, hogy elmosogasson, ne maradjon a reggelre még az is. Mosogatószer! Azt is vennie kell.

– Vegyél egy mosogatószivacsot is – mondja Sofija, csak úgy félhangosan, mintha magának mondaná. – Ez már бүдös.

Tényleg бүдös, mondja magában Stojanka, mogorván ácsorogva kora reggel az út melletti buszállomáson. Letette két nehéz kosarát a földre, újra megkötötte az álla alatt a kendőt, és ismét megdörzsöli tenyerével az arcát. Ezt olyankor teszi, ha rendet akar tenni a gondolataiban. Hogy letörölje azokat a könnyeket, amelyek bennrekedtek. Vagy ha дühös. A дüh mögött, tudja jól, ott lesz a bánat. És azt nem engedheti előjönni. A дüh erőt ad neki, a bánat legyöngíti. Tehetetlenné teszi. Semminek nem látná értelmét. Mintha ablakot mosna egy lebontás előtt álló házon. Vagy mintha a halálos ágyán bekrémezné az arcát. Addig дörzsöli az arcát, amíg a bőre bizseregni nem kezd. Ekkor csapja meg az orrát a moslékszag is. A kezén érzi a régi mosogatószivacs бүзét. De ha kifózi mosóporral, akkor még jó lesz egy darabig.

Egy kisbusz jelenik meg. Belgrádi rendszámablás. A jóisten tudja, hova indulhatnak. Turisták lehetnek. Megáll Stojanka mellett. Merre kell menni a városba, kérdezi a fiatal, szőke sofőr.

– Ó, köszönöm – adja a naivat Stojanka, és már nyitja is az ajtót, emelné be a kosarakat.

– Nem, nem! – tiltakozik a sofőr. – Ez szervezett út, nem vehetek föl utasokat.

– Nem? – csodálkozik Stojanka. – Pedig látom, lenne hely.

– Nem, nem. Csak azt mondja meg, merre menjek – ismétli a sofőr.

– Én is arra megyek. Ha elvisz, könnyebben el tudom magyarázni – udvariaskodik Stojanka, majd látva, hogy a sofőr tétovázik, cifrázni kezdi a magyarázatot: balra, aztán jobbra a negyedik elágazásnál, aztán a földúton megkerüli, lekanyarodik, visszafordul, balra tart...

A sofőr enged. Még ki is száll, segít neki fölrakni a kosarakat. Stojanka az első ülésre telepszik. Egy ápolt, szexepilesen sportos ruhába öltözött, illatozó asszony mellé. Valami ilyesféle lehet Zoran felesége is. A volt felesége. Hogy miért váltak el, az világos. De vajon miért vesz valaki feleségül egy ilyet? Stojanka elnézegeti az asszony sminkjét, a körmét, a ráncos, mély dekoltázsát. Az asszony meg érdeklődve kukucskál a kosarakba, a kiálló tejesüveget méregeti. Stojanka elkapja a tekintetét.

– A piacra megyek, a városba. Árulni. Érdekel esetleg valami? Kecsketej, túró, gomba, vadnyúl, medvehagyma...

– Nyúl? Csak nem élő nyúl? – rémüldözik az asszony, őszintének tűnő hangon.

– Dehogyan élő. Megnyúztam, fölpuoltam, nincs vele semmi dolgod. Csak megfőzöd. És ebben nincs koleszterin.

– Igen, tudom – kezd ráharapni az asszony. – És mennyiért adod?

– Mennyiért is... Nem többért, mint ahogy a borjúhúst adják Belgrádban – Stojankának persze fogalma sincs a belgrádi árakról. Az itteniekről sincs. Talán az asszony tudja.

– Hát nem olcsó – ered meg mégis az asszony nyelve. Egy kicsit rekedt a hangja a cigarettától.

– Ha megveszed mindkettőt, neked adom a borjúhús árában – alkudozik Stojanka, pedig azt se tudja, mennyire taksálja.

– Hogy fogjuk lemérni? – kérdezi az asszony.

– Mérlegen – és Stojanka már veszi is elő a mérleget a másik kosárból, az ölébe teszi. Kicsit billegteti a lábával, hogy többet mutasson.

– Mit is mondott, hol kell lekanyarodnom? – kérdezi a sofőr.

– Csak egyenesen tovább – utasítja Stojanka.

A kisbusz hátuljából odajön még egy asszony, ő a tejet venné meg, de fél, hogy megromlik neki estig, mire hazaér. Ez szinte biztos, és Stojanka nem akarja becsapni. De túró, azt vesz. Meg gombát. Gombát az a másik asszony is szeretne, aki megvette a nyulakat. Stojanka kettéosztja a csomagot.

– Mit mondott, hol kell lekanyarodnom a földútra? – kérdezi a sofőr.

– Elhagytuk már, úgy tűnik, megjavították az utat. Menj csak egyenesen tovább – magyarázza Stojanka, és már sokkal jobban érzi magát. Lenyomta a bánatot mélyre, a helyére. Mint ahogy a víznek is a kútban a helye. Ahogy eltűnik a bánat, megjelenik a pénz. Már útközben elkezdett árulni, ráadásul ingyen utazik. Ezen nevetni támad kedve, elta-
karja kezével a száját. Nincs értelme nevetni.

A mellette ülő asszony fél kezével a könyökét masszírozza, savanyú képet vág.

– *Tennis elbow* – mondja, és azonnal fordít is, mintha sikethez beszélne. – Fáj a könyököm a tenisztől.

Stojanka bólint. Nincs kedve bajlódni az asszonnal. Még ha valami komoly baja lenne, de a könyöke! Inkább kinéz az ablakon. Éppen egy szépen kitáblázott útkereszteződéshez értek. Balra mutatja a városba vezető utat. A sofőr Stojankára néz. Ő rámosolyog. A sofőr megcsóválja a fejét, de szintén mosolyog. Jól van, megbocsátott. Ez az idős kor előnye. Egyike a kevésnek.

– Miért te mérsz a piacra? – érdeklődik az asszony. – Nincs valaki fiatalabb, hogy piacra járjon?

– Na és te? – válaszol Stojanka kérdéssel a kérdésre. – Nincs valakid, aki teniszezne helyetted?

– Nono, nem vagyok azért én annyira öreg – mondja az asszony.

– Gyere, fogadjunk, hogy idősebb vagy nálam – nézi meg Stojanka még egyszer a ráncokat az asszony nyakán.

– Nem szeretném elszedni a pénzedet, jó asszony – méri végig az is Stojanka arcát. Aztán bátran nyújtja a jobbát a fogadáshoz. Ezer dinárban állapodnak meg, kezét ráznak, aztán ki-ki előveszi a személyi igazolványát.

– Ezt nem hiszem el – képed el az asszony.

– Hiszen te kereken három évvel vagy fiatalabb nálam!

– Nem nagy különbség az már, a mi korunkban. Tulajdonképpen kortársak vagyunk – vigasztalja Stojanka.

– Tudom, de te, hallod, nagyon lerobbantál. Vegyél valami krémet, kenjed magad! Vedd le ezt a kendőt! Menj el fodrászhoz! Nem tudom, mit tanácsolhatnék még... – idegeskedik láthatóan az asszony, és újra meg újra megnézi Stojanka személyi igazolványát. – Ez az év végén lejár, csináltass újat!

– Inkább azt mondd meg nekem, mi a jobb a mi korunkban, ha szép az ember, vagy ha nyer egy fogadáson? – kérdezi Stojanka ravaszul.

– Nem olyan egyszerű az. Nincsenek egyetemes válaszok – az asszony kedveszegetten nyújtja Stojankának az újabb ezrest.

– Te valami filozófus vagy? – kérdezi Stojanka.

– Én író vagyok – mondja büszkén, kioktató hangnemben az asszony.

– Író! Akkor rólam is írhatnál valamit – teteti magát hülyének Stojanka, és elteszi a pénzt a tárcájába.

– Nem tehetem – rázza a fejét az asszony, miközben a busz lassan beér a városba.

– Miért? – Stojanka nem hagyja annyiban.

– Én csak urbánus témákkal foglalkozom – okoskodik az asszony.

– Öhöm. Itt van a közelben a Városrendezési Hivatal. Csak éppen nem csinálnak azok ott semmit. Nézz csak oda, ami szép volt, mind lerombolták. Az ott például, az mire hasonlít? – mutatja Stojanka az elmúlt évek vandalizmusát a Monarchia-korabeli építészeti súlylyedő romjain. Aztán a sofőrhez fordul:

– Fiatalember, én itt leugranék.

– Azt azért nem hinném. Talán inkább leszállsz – próbál még az asszony egy kis gonoszsággal megvigasztalódni az elúszott ezres miatt.

– Bízd csak rám! – mosolyog Stojanka jókedvűen, a kosárba hajtogatva pulóverét. Elbúcsúzik az írónőtől, köszönetet mond a sofőrnek, és leugrik a kisbuszról.

– Mi van, mama? Már el tetszett adni mindent? – sápítózik Dragana. – Adja akkor azt a túró, ami még megmaradt...

Stojanka leméri az utolsó három szelet túrót, hozzávadássza még az íróban úszkáló darabokat is, hogy kilegyen az egy kiló. Ezért a „mamáért” legszívesebben odaöntené az író is, ha Dragana nem lenne rendőrtiszt a helyi kapitányságon. Nem tudnak ezek a városiak semmit: ha Stojanka azt mondja nekik, hogy az íróban tovább eláll a túró, akkor meg is veszik. Dragana, testvérek között is, alig tizenöt évvel fiatalabb Stojankánál. Kevés ez a korkülönbség ahhoz, hogy lemamázza. Az unokáimnak lehetek mama, neked nem – gondolja Stojanka, de közben folyamatosan az új személyi igazolványra is gondol. És tűnődik, mikor kérdezze meg erről Draganát.

– El kéne küldenem magához a férjemet valamelyik nap. Amióta kitavaszkodott, folyton fáj a válla – kezdi Dragana egyeztetni férjének a terápia időpontját. – Nem az, amit a múltkor helyre tetszett rakni, hanem a másik. A jobb. Talán a tenisztől, ki tudja. Én mindig mondom neki: „Nem vagy normális, fogd lazábbra, nem te vagy a Novak Đoković”, de nem hallgat rám. Férfiból van.

– Nem gond, jöjjön, amikor eszébe jut. Te meg megnézhetnéd a személyi igazolványomat, mintha újat kéne csináltatnom.

– Mindenkinek új kell – bólogat Dragana. – A napokban nagy sorok vannak, nem tudom, mi ütött az emberekbe, mindenki most akar új személyit. Ha egy kicsit ritkulnak a sorok, hozza csak be, megcsinálom. A fiának és a menyének is le kéne cserélniük – mondja Dragana, mintha csak úgy mellékesen mondaná.

Stojanka hallgat. Számolja a visszajárót. Nagyítóval nézi a bankókat, nehogy rosszul adjon vissza.

– És hogy vannak ott, Ausztriában? Szoktak jelentkezni? – kérdezi Dragana, megint csak úgy félvállról, de kitartóan. Hisz rendőr.

Stojanka csak bólogat.

– Csak nem keveredett Arsenije valami bajba? Régóta nem jöttek haza – szaglászik tovább Dragana, egyre közelebb araszolva a probléma gyökeréhez.

Stojanka félrenéz. Nem tudja, mit mondjon. De tulajdonképpen a választ se tudja. Csak sejti azt, amit Dragana. Hirtelen összeszedi magát, fölemeli a nagyítót, és egyenesen Dra-

gana szemébe néz. Ezt teszi egész életében. Rákényszeríti magát, hogy ne halogassa azt, amitől tart. Vagy amitől undorodik. Hogy halat pucoljon, hogy belenyúljon a levágott tyúk hasüregébe. Hogy megkérdezze a rendőrt.

– Te mit gondolsz? – kérdezi józanul.

– Ohohohó! – dugja oda a fejét egy egyenruhás rendőr. Épp ott ment el Stojankáék mellett. Stojankát nézi, közben üdvözli a kolléganőjét: – Szervusz, főnökasszony. Ohohohó! Ki kettőtök közül a Sherlock Holmes?

– Tele vagy viccel, mint a labda spiccel – veti oda Stojanka, és kitartóan néz tovább Dragana szemébe. Ennek a mondásnak mindenki egy másik változatát használja, „tele vagy viccel, mint a szar vitaminnal”, de Stojanka nem mond ilyeneket. Legföljebb gondol.

– Á, semmit – visszakozik Dragana. – Nem gondolok semmit, csak úgy kérdezem. Na, akkor átküldöm Srđant valamelyik nap, hogy helyre tegye. Ha sikerül meggyőzőnöm. És adja át üdvözetemet Sofijának! Járhatna edzeni a lóterünkre. Nem igazán esik neki útba, de azért néha beugorhatna, mondja meg neki. De ne legyen szomorú, ha nem kerül az első három közé a köztársasági versenyen! Erős a mezőny. És a városi gyerekek jobb körülmények között dolgoznak... – Dragana int egyet és továbbmegy. Az egyenruhás ottmarad. Úgy tesz, mintha csak kóstolgatná a túrót, mert nem tud dönteni, kitől vásároljon. De tulajdonképpen reggelizik.

– Mondd csak... – kezdi Stojanka.

– Hm? – motyog vissza az egyenruhás teli szájjal.

– Van még egyáltalán a városban szűcs?

– Ni-hincs – válaszolja két falat között a rendőr.

– Az öreg meghalt már?

– Öhöm – és mutatja, hogy az biz’ jó régen volt.

– És az inasa?

– Khm – nyeli le végül a falatot, lemondóan legyintve. – Szerintem az még börtönben ül. Miért, mi kéne? Ha van valami bőre, hozza el, én kedvező áron átveszem...

– Nincs – ingatja a fejét Stojanka. – Csak kérdezem, hogy ha lenne...

– Csak én vásárolok ilyesmit. Nincs kereslet – mondja a rendőr, és már a következő aszszonynál kóstolja a túrót. Azt mesélik, hogy egyszer valaki viccből egy darab hájat adott neki, de ő azt is megette. Nem is vette észre. Ezért Dragana a főnök, nem pedig ő.

Viszi Stojanka az üres kosarakat, lassan halad a szombati forgatagban. A saját termést áruló parasztok között egyre kevesebb az ismerős. Megjelentek a viszonteladók, fiatalabbak, a régiek vejkói és menyei, akiket nem tud beazonosítani. A vásárlók közül még kevesebbet ismer. Van, akit csak akkor ismer föl, amikor már elkerülték egymást. Egyrészt az ő szeme se a régi már, másrészt meg azok is megöregedtek, megváltoztak. Csak tíz méterrel később ugrik be neki, ki is lehetett az, akit az imént látott. De mások is így vannak ezzel, csak később ismerik föl őt, akkor visszafordulnak, utánaköszönnek. Egyre kevesebben vannak a régi világából. Elmúlt az idejük. Mint azoknak a retkeknek ott, a pulton. Ez már a maradék. Nagyocskák, de bizonyára kukacosak. Vagy pudvásak, vizesek. Fonnyadtak. Otthon, a ház körül, a faluban és az erdőben Stojanka jobban érzi magát. A faluban szebbnek és fiatalabbnak látja magát. Ha bejön a városba, hirtelen megcsúnyul és megnagymamásodik. Nem állapodik meg rajta már a férfiak tekintete. Nem mintha vágyana rá. Csak sajnálja, hogy ennek végérvényesen vége szakadt. Végérvényesen, mint amikor kiömlik a tej. Vagy mint a szülés előtt álló nő hasa. Nincs visszaút. Csak előre lehet menni. Még egy kicsit előre, a partecéduláig. Ha már partecédulára kerül az ember, akkor ott a vége. És nem lehet visszacsinálni.

A trafikban befizeti a lottót. Nem látja az apró számokat, az eladónak nyújtott papírra nagy számokat írt – az állandó számait. Hogy az írja rá a szelvényre. Benyújtja az ablakon a pénzt is, és odahajol, megkérdezni, mennyi a főnyeremény.

– Elég lesz mindenre, Stojanka néni, ne aggódjon! És ne feledje, hogy én töltöttem ki a szelvényt. Ha hetese lesz, hívjon meg egy sörre! – nevet rá a lottós, egy korán kopaszodó fiatalember.

– Ki vagy te? Ismersz engem? – csodálkozik Stojanka.

– Már hogyan ismerném, száz éve ugyan-ezeket a számokat játssza – mosolyog az emberke kitartóan.

– Játsszom, az ám – sóhajt Stojanka. – Csak épp nyerni nem szoktam.

– A számokról ismerem. Egy, kilenc, hét, hat, kettő, huszonkilenc – ez 1976. február 29. Ezen a napon születtem – nyújtja a visszajárót a férfi.

Stojanka csak áll, és tompán mered a lottósra.

– Tudom, hogy nem miattam játssza ezeket a számokat. Hanem a lánya miatt. De én meg, ugye, a saját születésnapom miatt jegyeztem meg az övét is. Folyton ugrattak bennünket a többiek, hogy négyszer fiatalabbak vagyunk náluk. Hogy van a lánya? Hogy tetszik neki Nebraska, mit mond?

– Micsoda? – csúszik ki Stojanka száján.

– Nebraska – jön zavarba a lottós. – Azt mondta, odaköltözik, amikor utoljára beszélünk a Facebookon. De nem is fontos. Van az így néha... Nekem is bedöglött a számítógépem, azóta senkivel nem vagyok már kapcsolatban... – magyarázkodik.

Stojanka összeszedi a kosarait, a pénzét és a szelvényét. Nem teszi be a zsebébe vagy a tárcájába. Gyerekes gesztussal a markában szorongatja. Gyorsan otthagyja a trafikot. Beleütközik a járókelőkbe. A szíve veszettül ver. És mintha mocoogna is. Mint amikor a gyerekek mozdul egyet a hasban. Mint amikor egy nagyobbacska lepke szárnya megrebben. Vagy egy kisebb madaré. Eleinte legalábbis. Aztán később jönnek az igazi mozdulatok. Végül rúgások is. Marija úgy rugdalózott, hogy fölébresztette Radoslavot. Stojanka hasfalán keresztül úgy hátbarúgta Radoslavot, hogy az fölébredt, és azonnal káromkodott. Ez fölébresztette Arsenijét. Kicsi volt még, épphogy elindult iskolába. Megijedt az apjától, elsírta magát. Stojanka odafeküdt mellé, együtt simogatták a hasát, amíg meg nem nyugodott. A hasa is és Arsenije is. Sehogy se sikerül levegőt vennie. Elsuhan mellette. A levegő. És minden, amit lát, lassan távolodik. Túl lassan. A távolodó emberek és tárgyak között Stojanka kiszúr egy padot. A parkban. Ár-

nyas, békés. A piac forgatagától távol. Stojanka odamegy a padhoz, és leül. Ülnek ott már emberek, illene megkérdeznie, szabad-e. De nem kérdez semmit. És azok se tiltakoznak. Fiatal fiúk. Stojanka nem foglalkozik velük. Magába fordul. A keze magától emelkedik föl az öléből és keresztet rajzol a levegőbe. Nem három ujjal, mint az ortodoxok, nem az egész kezével, mint a katolikusok. Hanem csak úgy, ahogy éppen tartotta, ökölbe szorítva. Markában a pénzzel és a lottószelvény-nyel. Nem kéri Stojanka, hogy legyen neki jobb, nem köszöni azt se, hogy kiderült, Marija jól van. Mindkettőhöz gondolkodnia is kéne. De nem gondolkodik. Csak a teste emlékezik Istenre.

A zöldpiac mindkét oldalán olyasmit árulnak, ami nem ehető. Mint ahogy a pusztát létegyébként is olyan igények veszik körül, amelyek így vagy úgy valamiféle esszencia irányába tapogatóznak. Nem az ecetesszenciába, hanem a mindent átfogóba. Amibe persze az ecetesszencia is beletartozik. Van itt minden, amit valaha boltban vásároltak az emberek. A nők közelharcot vívnak az Ausztriából és Olaszországból érkező márkás cucokért. Van, ami használt, de van vadonatúj is: „leesett a furgonról”. A biciklik, mondjuk. A mesterek elektromos alkatrészeket, kábeleket, szerszámot keresnek. Vaskereskedés sincs már a városban, amit régen ott vásároltak az emberek, azt most csak szombatonként lehet megvenni, a piacon. Ha valaki elszalasztja a szombatot, annak meg kell várnia a következőt. Ha például valakinek kell egy lakat, egy zár vagy egy tartalékkulcs, és elfelejt kijönni a piacra, az bizony nem fog bezárkózni a következő szombatig. No meg a cernák, a cipzárok, a patentok. A fazekak és a lábosok. Gyerekruhák Törökországból. Farmernadrágok Novi Pazarból. Melltartók és alsónadrágok ki tudja, honnan.

– Ariljei pamut, ariljei pamut! – kiabálja egy nagyon szép cigánylány.

– Száz dinár három gatyá – vásároljon hazait! Száz dinár három gatyá...! – próbálja az egyik eladó megszólítani azokat a hazafias érzelműeket, akiknek elrongyolódott az alsóneműjük. A hazafiasság miatt rongyolódtak

le, csúfolódna magában Stojanka, ha nem lenne annyira zavarodott, és nem fordulna még mindig annyira magába.

A drága edzőcipők között kiszúrja a NIKE Air Max-modellt. Így mondta Sofija. Csak úgy csillog a pulton.

– Eredeti? – mutat rá éppen arra egy Sofija korabeli kislány.

– Természetesen – mondja a kereskedő.

– Ugyan már, hogy lenne eredeti! Nem látod, hogy kínai? – mondja egy másik kislány.

– Nem kínai, a gyerekeimre esküszöm – mondja a kereskedő.

– Ni, itt azt írja: *Made in Vietnam* – mutatja a harmadik kislány.

– Na látod, hogy nem kínai – mondja a kereskedő.

– Vietnami, kínai, egykutyá! – mondja az a második.

– Én kérek egy ilyen rózsaszín harminckilenceset – dönti el az első.

– Jaj, nincs harminckilencesem, drágám. Csak harmincnyolcasom és negyvenegyesem. Próbáld föl ezt a harmincnyolcast. Talán mégis jó lesz rád.

A kislány fölpróbálja a cipőt, és szomorúan adja vissza. Kicsi. Még mielőtt a kereskedő megfogná, Stojanka megragadja:

– Én elvinném.

A buszon előveszi a rózsaszín edzőcipőt a kosárból, jól megnézegeti minden oldalról, talán nem esik szét őszig. Újra fölpróbálja. Neki és Sofijának ugyanakkora a lába. Kényelmes. Hátradől az ülésen és behunyja a szemét. Legalább ennyit elintézett. Ez is megvolt, még-sincs este. Vajon hány óra lehet Nebraskában?

Vannak olyan napok, amelyek hosszúra nyúlnak, és sehogy se akarnak véget érni. És ez nem csak azokkal a napokkal történik, amikor az ember vár valamire. Megtörténik ez a közönséges napokkal is. Noha, jobb híján, az ember ilyenkor is csak vár. Várja, hogy az ilyen napok véget érjenek. Mert, valami miatt, kellemetlenek tudnak lenni. Ráadásul, ha valaki megkérdezné, az ember nem is tudná megmondani, miért kellemetlenek. Talán nem is akarja tudni. Talán a lelke mélyén sejt, hogy valami rosszul sülnhet el. A jelenleginél is rosszabbul. Ha más nem, valami ronda fölismerés.

Az eső halkán dobol a cserepeken. A sötét padláson, az elemlámpa ide-oda rángó fényében lépeget a NIKE Air Max edzőcipő. A vödörtől a lavórig, a lavórtól a tetőn levő nyílásig segít az Air Max, hogy a víz kiömljön a tetőre, és az üres edények visszakerüljenek a helyükre. A beázások alá. A dörgés és a vilámlás már abbamaradt, de az eső egyenletesen esik, esze ágában sincs megállni. Az egyik nagy lábasból kiloccsan egy kis víz az egyik cipőre. A balra. Stojanka lehajol és kezével letörli. Mégis új a cipő, kár érte.

A rózsaszín Air Maxben Stojanka belép a konyhába. Stevan a német szavakat kérdezi ki Sofijától.

- Mama?
- Mutter.
- Nem jó.
- Die Mutter.

- Nem jó.
- Hogyhogy?
- Úgyhogy. A die Mutter anya. Mi a mama? Azt kérdezem.

- Azt nem tudom.
- Mutti – mondja Stevan diadalmasan.

Majd folytatja: hogy van a kerékpár, az apa, a kutya, az úszik, a torta, a ház... Sofija mindet tudja. Komoly, összeszedett.

- Biztos nem kell a cipő? – kérdezi Stojanka, miközben úgy rogy le a füles fotelba, mint a temetőbeli kispadra, amikor a megboldogult Radoslavot megy gyomlálni és megkapálni.

Sofija komolyan és szomorúan rázza a fejét:
- Biztos. Nem eredeti. Így is mindenki kicsúfol. Inkább ne is legyen, mint hogy kínai legyen.

A tévén – egyikük se nézi – Srebrenicáról beszélnek. Hűvös locsogás. Mintha nem is a

háborúról beszélne. Egy konkrét borzalomról. A hágai szökevényekről csevegnek.

– Milyen a hágai szökevény? – kérdezi Stevan.

– Aki nem ment el Hágába. A Hága egy börtön – vágja rá Sofija: megszokta, hogy az öccsének magyarázni kell a világot.

– Nem értem. Ha nem is járt ott, akkor miért hágai?

Stojanka fölsóhajt. Neki kéne ezt elmagyarázni. Hogy ne maradjanak lyukak a gyerek tudásában. Amit aztán kitöltenek a hülyeségek és a találgatások. Eh, ha ez a nagymamák dolga lenne, a nagymamák is szülnék a gyerekeket. Olyan fáradt, mint egy kutya. Ezért inkább hallgat. Mint egy kutya.

– Hogy mondják a szökevényt németül? – kérdezi Stevan.

– Jaj, tudtam, hasonlít a repülőre... – próbálja földézni Sofija.

– Logikus, biztos repülővel menekülnek – érvel Stevan.

Stojanka szétnéz, hol lehet a távirányító. Szeretné kikapcsolni a tévét. Zavarja a zaj. Ha senki se nézi, a tévé csak zaj. Vagy ha nézi is valaki, de nem érti, akkor is zaj. Meg egyébként is, nem kéne a gyerekeknek ezeket a szörnyűségeket nézniük. Mintha nem lenne épp elég bajuk enélkül is. Vagy, gondolja, épp ellenkezőleg, nem baj, ha látják, hogy van, akinek még náluk is rosszabbul megy? De ez itt nem látszik. Semmi se látszik.

„Amikor a volt Jugoszlávia területén elkövetett háborús bűnökről beszélünk, akkor a háború törvényei és szokásai ellen elkövetett bűnökre gondolunk, mint amilyenek a rablás, a kegyetlenkedés, az etnikai tisztogatás, a népirtás...” – mondja egy fontos figura, akinek a ruhája is, meg a tévé képernyője is túl szűk.

Stojanka hirtelen hangosan és megállíthatatlanul nevetni kezd. A gyerekek csodálkozva merednek rá. Ő azonban fáradt, és nincs kedve semmit magyarázni. De muszáj. Sofija miatt. Egyébként is azzal gyanúsítja időnként, hogy megbolondult. Márpedig ha valaki minden ok nélkül nevetni kezd, általában gyorsan kiderül, hogy az agyára ment valami.

– Azért nevetek, amit ezek beszélnek – int a tévé felé.

– Pedig az egyáltalán nem volt nevetséges, egyébként meg nem *azért*, hanem *amiatt* – komolykodik Sofija.

– Már hogyné lenne nevetséges. Ha valaki butaságot beszél, az nevetséges. Ez meg ráadásul még nagyon okosnak is gondolja magát. És a többiek úgy is néznek rá, mintha nagyon okosakat mondana, és ettől még nevetségesebb. De ti még kicsik vagytok, nézzetek a saját dolgotok után. És hagyjátok a nagyit egy jót nevetni így, lefekvés előtt.

– Én nem vagyok kicsi – veti oda Sofija.

– Én se – tüsténkedik Stevan.

– Jó, akkor nem vagytok kicsik. De attól még elhallgathatnátok.

– Te pedig megmagyarázhatnád, hogy mi a nevetséges a meggyilkolt emberekről, meggyilkolt gyerekekről szóló beszélgetésben! – vitatkozik tovább Sofija.

Ha nem lenne ennyire fáradt, Stojanka örülne neki, hogy Sofija leáll vele vitatkozni. Minden jobb annál, mint amikor magába fordul és meg se szólal. Ennek még fáradtan is örül. Csak a beszéd esik neheze. Mégis belekezd:

– Azt mondta az előbb ez az ember, hogy a hágai vádlottak, akik pedig hadvezérek és politikusok, a háború törvényei és szokásai ellen vétettek. Ezen nevettem. Amióta világ a világ, ha valami a háború szokásai közé tartozik, akkor az pont a rablás, a gyilkosságok és az erőszak. Mi másra lenne való a háború? Csak nem a jóság és a szépség hirdetésére? Vagy az oktatásra? Vagy hogy a kisembernek könnyebb legyen? Ugyan már. Mindig is így volt – a politikusok uszítanak, a kisemberek pedig háborúznak. És persze a legrosszabbaknak, a söpredéknek adnak szabad kezet. Az nekik jár, mint valami jutalom. A politikusok pedig megosztóznak a területeken, a hatalmon, a becsületen, és kitüntetések osztogatnak egymásnak... A győztes aztán a saját söpredékét hősöknek kiáltja ki. Utcákat és iskolákat neveznek el róluk... Aki pedig veszt, na, az a saját rossz figuráit tartja bűnözőknek. Egészen a következő háborúig – néz Stojanka a kissé álmos, de a csodálkozástól tágra nyílt gyerekszemekbe.

– Dositej Obradović bűnöző volt? – érdeklődik Stevan iskolája névadója iránt.

- Nem, ő író volt – Sofija mindent tud.
- Ugyan, kicsik vagytok még, és nem értitek. Én meg bolond vagyok, hogy ilyesmit magyarázok nektek – fejezi be Stojanka, és kikapcsolja a televíziót.
- Nemanja azt mondta, hogy a tévében mindenki hazudik. Csak hogy minket bántsanak – mondja Stevan.
- Kiket minket? – morog Sofija.
- Minket, a szerbeket. Hogy mindenért mi legyünk a hibásak.
- Azok a tévében szintén szerbek, te félészű! – veti oda megvetően Sofija.

- Félesztű, aki mondja, mindenki bolondja! – vág vissza az iskolában tanult módon Stevan.
- A háborúról mindenki hazudik. Egyébként nem is lennének háborúk – hasít bele Stojankába a fölismerés. Máskor is megesett már vele. Hogy valamit akkor ért meg, amikor kimondja. Amíg csak gondolkodik rajta, nem felel azért, amit gondol, ezért nem is igyekszik végiggondolni. De ha kinyitja a száját, attól megkomolyodik.
- Nagy, és az igaz, hogy bennünket mindenki utál? – kérdezi Stevan.
- Kiket minket? – vakkant ismét Sofija.
- Hát nem mondanám, hogy szeretnek bennünket – ismeri el Stojanka.
- És miért utálnak bennünket?
- Mert gyilkoltunk.
- Nemanja azt mondja, hogy mindenki gyilkolt.
- Mindenki. De mi mégis többet.
- De akkor miért vesztettük el a háborút? Hát nem az győz a háborúban, aki a legtöbb embert megöli?
- Most már Sofija is érdeklődve pislog Stojankára. Stojanka fölneéz a látómezeje jobb felső sarkába. Homályos minden. Mindig ezt teszi, ha valami bonyolultat kell elmagyaráznia. Nem azt nézi, mi van a sarokban. Akkor se azt nézte, amikor még jól látott.
- Na, nagy? – nógatja Sofija.
- Nem nagyon értek én a történelemhez – kezdi óvatosan Stojanka. Emlékszik, hogy fiatalokában is, egy kis részével ugyan, de alig várta, hogy végre nagymama legyen. A nagymamákat semmi nem köti. Mindent úgy tesznek, ahogy akarnak. Nem kell óvatoskodniuk. Nem kell tudniuk se, semmit. Bármilyen hülyeséget mondhatnak. Elmondhatják a véleményüket. A koruk följosítja őket erre: – Úgy gondolom, hogy... szerintem... a háborút az nyeri meg, aki a legtöbb ellenséges katonát megöli, és akkor magától abbahagyja. Már nem gyilkol tovább. Aki pedig katonákat is meg civileket is öl, és nem tudja, mi az elég, hanem másoknak kell őt megállítania, na, az veszíti el a háborút, még akkor is, ha ő az erősebb.

RAJSLI Emese fordítása